

nünden bilmecelere yaklaşmaktadır. Bağlamalarda soru-cevap şekli asılken, bilmecelerde bu genellikle yoktur.

Sual:

Menden salam olsun “Âşık Hüseyne”
O nedir ki ömrü bir il, yaşar hey?
Ne kelâmdır mürekkebsiz yazılıb?
O nedir ki günden güne coşar hey?

Cevap:

Al cavabın deyim ay Keşis gızı
Semenderdir, o birce il yaşar hey,
O könüldür mürekkebsiz yazılar
Eşg deryasıdır günde coşar hey.

Bağlamaların halk edebiyatında “muamma”ya, klâsik edebiyatta “lugaz”a benzeyen ortak yanları çoktur. Bağlamaların söyleyeni belliyken bilmeceler anonimdir. Şiirle sorulan ve cevabı şiirle alınan bağlamaların sorusu kaç mısra ise cevabı da o kadardır.

Azerbaycan sözlü halk kültürünün en önemli mısralarından olan tapmacaları Arap ve Latin harfleriyle bir kitapta toplayan Nemat Rahmeti'nin bu çalışması her türlü takdirin üstündedir. Almanya'da yaşayan Azeri Türklerinin çocukları, bu hazineden beslenecek, kültürel kimliklerini koruyacaklardır. Eserde yer alan bilmeceler Almanya merkezli Türkoloji çalışmalarına materyal sunması bakımından da önemlidir. Eski Türkçe, Türkiye Türkçesi ve Azeri Türkçesi ile ilgili eserlerin yayınına ağırlık veren Verlag auf dem Ruffel yayınevini de Nemat Rahmeti'nin “Tapmacalar” adlı eserini okuyucuyla buluşturduğu için ve Türkolojiyle ilgili eserleri yayımladığı için kutlamalıyız.

Bilgehan A. Gökdağ

Bılgarski Ekzarh Yosif 1, DNEVNIK, (Bulgar Ekzarhı Birinci Yosif, Günlük), Sofiya 1992.

Editörlüğünü Prof. Dr. Todor Sıbev'in yaptığı, Bulgar Ekzarhı Birinci Yosif'in günlüğünü yorum ve notlarıyla tarihçi Hristo Temelski günümüz Bulgarca'sına uyarlamıştır. Tamamı 918 sayfadan oluşan kitabın önsözünde her iki bilim adamı günlüğün yazılmasından ve yazarından bahsetmektedir. Daha sonra Birinci Yosif olarak adlandırılacak olan Lazar Yovçev, 5 Mayıs 1840 yılında Bulgaristan'ın Kalofer şehrinde doğmuş-

tur. İlköğretiminden sonra İstanbul'a gelerek Bebek Koleji'nde okumuş (1862-1864), Paris'te hukuk bitirmiş ve tekrar İstanbul'a dönmüştür.

Bir süre İl Ticaret Mahkemesi'nde çalıştıktan sonra papaz olmaya karar vermiş, Bulgar Kilisesinde Ekzarhlığa kadar yükselmiştir. Günlük yazma fikri 1868 Eylül'ünde *Franklin'in Anıları*'ni okumaya başladığı zaman kafasında oluşmuş, bazen her gün, bazen haftadan haftaya, bazen de aylar sonrasında, aralıklarla yazmaya başlamıştır. *Birinci Yosif'in Günlüğü* Bulgaristan'daki Din Tarihi ve Arşivi Enstitüsü (TSİAI) Rektörlük odasındaki bir dolapta bulunmuştur. 17 defterden oluşmasına rağmen sonuncusuna ulaşılammıştır. 1984'te kurulan bir komisyon tarafından incelenerek basımı düşünülmüş, 1988'de komisyonda değişiklikler yapılmış ve bir buçuk yıllık titiz bir çalışma sonucu 1992'de Askeri Yayınlar Birliği ile Kliment Ohridski Üniversitesi yayınevleri tarafından Bulgarca olarak basılmıştır.

Eylül 1868'den itibaren Nisan 1915'e kadarki notları içeren günlüğün asıl önemli kısımları Birinci Yosif'in İstanbul'daki Bulgar azınlığın dini liderliğine atandığı 26 Nisan 1877 yılından itibaren dir. Bu tarihe kadar Tırnova Piskoposu olan Birinci Yosif'in görevine başlaması 15 Mayıs'ı bulmuştur. Bulgar Ekzarh'ı İstanbul'a geldiği zaman törenle karşılanmış, vali tarafından kendisine ziyafet verilerek onurlandırılmıştır. Daha sonraki günlerde başbakanın ve padişahın huzuruna kabul edilen Ekzarh'ın görevi Kasım 1913 tarihine kadar devam etmiştir.

Bu dönemle ilgili notlara bakıldığında Osmanlı'nın bunalımları, karışıklıkları, çalkantıları, savaşları ile ilgili ayrıntılı bilgilere rastlanmakla birlikte, yönetimin, imparatorluğun ayakta kalması için ne gibi tedbirler almaya çalıştığı da görülmektedir.

Bulgar'Ekzarh'ının dini görevini yapması yanında İstanbul'daki, özellikle Bulgar azınlığın milli ve dini duygularını uyandırmaya, birleştirmeye çalıştığını da anlamak mümkündür. Ekzarh diğer azınlık cemaatleri ile de yakından ilgilenmiş, ilişkilerini geliştirmiş Osmanlı Yönetimi'nin saray dahil bütün makamlarına kadar çıkmış ya da çağırılmıştır. Bu görüşmeler hakkındaki düşünceleri konusunda aldığı notlar dönemin karakteristik özelliklerini bize gösterir.

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı, Ayastefanos ve Berlin anlaşmaları, Bulgar Prenslığı'nin ortaya çıkması, Doğu Rumeli Vilayeti ve 1885'ten itibaren Bulgaristan'ın kurulması, 1908'de resmen tanınması, 1. ve 2. Balkan Savaşları, 1913 Anlaşması gibi Bulgaristan'ı ve Osmanlı Devleti'ni doğrudan ilgilendiren konulara günlüğün sayfaları arasında rastlamak mümkündür. Dönemin dini gelişmelerine ve olaylarına yakın olması, daha öne de değinildiği gibi, Bulgar azınlığın güçlü birlikteliğini sağ-

lamaya yönelik çalışmaları ve düşünceleri de notlarda vardır. Özellikle Selanik, Manastır, Kosova ve Edirne vilayetlerindeki Bulgarların Yunan kilise yönetimini istemediklerine dair ricaları hakkında Bulgar Ekzarhı'nın günlüğü; daha birkaç ay öncesinde Fener Rum Patrikhanesi ile Bulgar Ortodoks Kiliseleri arasında mahkemelere kadar yansıyan anlaşmazlıklar hatırlandığında, önem kazanmaktadır.

Henüz Türkçe'ye çevrilmemiş olan kitap kısa açıklayıcı notlar, ek, az kullanılan veya kullanılmayan yabancı kelimeler sözlüğü, özel isimler sözlüğü ve İngilizce özet verilerek sonuçlanmaktadır.

İbrahim Kamil

Osman Karatay, *IN SEARCH OF THE LOST TRIBE. THE ORIGINS AND MAKING OF THE CROATIAN NATION*, Karam Yayın-cılık, Çorum, 2003.*

Etnik köken meselelerini çözmek veya bir çözüm önermek eski zamanlarda kuşkusuz oldukça kolaydı. Halklar belli tarihi veya efsanevi kişiliklerin torunları oluyordular. Bu gün ise bu tür hikayeler bizi çok zor tatmin eder. Öte yandan, günümüzde tarih biliminin araştırmaları da kimi meselelere inanılır ve güvenilir açıklamalar sunmamaya devam etmektedir. Bu meselelerden biri de Balkanların hep birbirini çağrıştıran iki ulusu Sırp ve Hırvatların nerede, ne zaman ve nasıl ortaya çıktıkları şeklindeki gizemli konudur. Uluslararası diplomasi, çoğu zaman geçici karakterde olsa ve sadece esasında ateşkes süresini uzatmayı amaçlasa da, Sosyalist Yugoslavya'nın 1991'de çözülüşünün ardından ortaya çıkan karmaşık sorunlara belli çözümler bulmayı başarmıştır, lakin Ortaçağ Doğu Avrupası'nın tarihî bulmacasını çözmek için serdedilen dünya çapındaki gayretler pek çok yerde çok az mutabakatla sonuçlanmıştır. Bunların arasında Sırp ve Hırvatların kökeni meselesi başı çekmektedir.

Hırvatlar, Slav dili ve Katolik inancındaki bir Kuzeybatı Balkan ulusudur. Kimliklerinde belirleyici unsur bugün dinleridir. Ancak Katoliklik'ten çok önce de bir Hırvat ulusu vardı. Komşuları olan Sırp, Boşnak ve Karadağlılarla aynı dili konuştukları için, dil kesinlikle belirleyici olamaz. Bu yüzden tarihçiler, etnik veya dilsel aidiyete bakılmaksızın belli bir topluluğun bu ulusun temelinde olduğunda anlaşmaktadırlar. Dolayısıyla, bu Ön-Hırvatlar kimlerdi?

* Bu makalenin İngilizcesi 26 Eylül 2003 tarihinde Turkish Daily News gazetesinde yayınlanmıştır.